

DEPORTAREA CETĂȚENILOR ROMÂNI DE ETNIE GERMANĂ DIN BANAT ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ

*Viorel Bălțoi**

Cuvinte cheie: germani, deportare, minoritate, Banat

Keywords: Germans, deportation, minority, Banat

După ieșirea României la 23 august 1944 din alianța cu Germania nazistă, în noul context politico-militar, organele de ordine publică – Poliție și Jandarmerie – au procedat în scurt timp la arestarea cetățenilor români de etnie germană și maghiară pentru internarea lor în lagăre. În timpul acestor ample acțiuni au fost vizați în mod special conducătorii și membrii Grupului Etnic German (G.E.G.).

Ocuparea României după 23 august de Armata Roșie a avut un efect devastator pentru minoritatea germană din România. Aceasta a fost acuzată în masă de colaborare cu Wehrmacht-ul german, motiv pentru care sovieticii au decis deportarea acestora în U.R.S.S. Moscova, profitând de potențialul său militar dislocat în România și cu acordul tacit al Aliatilor – Marea Britanie și S.U.A. –, nu a ezitat niciun moment să-și pună în aplicare intențiile sale în ianuarie 1945. De cele mai multe ori, pe lângă sași și svabi, au fost deportați și români, sârbi, unguri, slovaci, cehi, iar protestele României au fost efectiv ignorate de sovietici.

Deportarea cetățenilor români de etnie germană din Banat în Uniunea Sovietică în ianuarie 1945 este un eveniment de o mare importanță căruia istoricii i-au consacrat articole în diverse reviste de specialitate. Dintre aceștia amintim pe Eusebiu-Marcel Narai (*Aspecte privind situația minorității germane din județele Caraș și Severin în anii 1944-1948*, în revista „Analele Banatului”) și pe Mircea Rusnac (*Deportarea germanilor în Uniunea Sovietică 1945. Cu referire specială la Banat, în „Banatica”*).

* Universitatea București, Facultatea de Istorie, e-mail: viorelbaltoi@yahoo.com.

În consecință, tema de față prezintă o serie de informații inedite evidențiate în urma unor cercetări recente ce oferă o imagine clară asupra operațiunilor de arestare a cetățenilor români de etnie germană din Banat. În acest referat sunt prezentate mai puțin aspectele generale, atenția fiind concentrată în special asupra evenimentelor din regiunea Banat.

Generalități

Istoria Imperiului Țarist și apoi a Uniunii Sovietice prezintă numeroase informații ce fac referire la cazurile de deportări masive de populație din teritoriile unde putea fi întâlnită o rezistență mai mare contra sistemului represiv de guvernare către regiunile cele mai greu accesibile din adâncul teritoriului (Siberia, Kazahstan, Extremul Orient)¹. Fenomenul a fost intensificat în perioada celui de-al doilea Război Mondial, când conducătorii sovietici au reușit performanța de a deporta popoare întregi pe motivul colaborării cu trupele germane de ocupație. În vara anului 1941, după atacul lui Hitler, Republica Sovietică Socialistă a Germanilor de pe Volga a fost desființată și întreaga populație de acolo a fost deportată în Siberia și Kazahstan. Acest proces s-a accentuat după ce Armata Roșie a început recucerirea teritoriilor ocupate de trupele Wehrmacht-ului².

După includerea României în sfera de influență a Moscovei, acest fenomen a fost aplicat și cetățenilor români de etnie germană de pe întreg teritoriul său. Procesul a produs o puternică impresie asupra opiniei publice românești. Această măsură luată de Moscova a demonstrat pe deplin caracterul iluzoriu al independenței României³.

Potrivit articolului 2 din Convenția de Armistițiu din 12 septembrie 1944, guvernul român a fost „obligat” să interneze în lagăre pe cetățenii germani și unguri aflați în România la data de 23 august 1944⁴.

Pentru înlăturarea spionajului și menținerea ordinii în spatele armatei de operațiuni, în decembrie 1944 s-au luat măsuri pentru arestarea bărbaților și femeilor de origine etnică germană de pe teritoriul județelor Caraș,

¹ Mircea Rusnac, *Deportarea germanilor în Uniunea Sovietică (1945). Cu referire specială la Banat*, în *Banatica*, 16, 2003, p. 303.

² *Ibidem*.

³ Dinu C. Giurescu, *Februarie 1945. 300.000 de germani din România sub amenințarea deportărilor sovietice*, în *MI*, 9, 1994, p. 43.

⁴ Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale (în continuare SJANTM), fond Delegatul Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului în Județul Severin 1945, dosar 3/1945, f. 7; Serviciul Județean Arad al Arhivelor Naționale (în continuare SJANAR), fond Legiunea de Jandarmi Arad, dosar 43/1948, f. 1.

Severin, Timiș-Torontal, Hunedoara și Arad. Urmasii să fie ridicăți cei care s-au înrolat în unitățile militare germane, cei care au depus jurământul statului german sau lui Adolf Hitler, cei care au făcut o intensă propagandă și au sprijinit trupele germane în rezistența contra Armatei Române și Aliate, precum și conducătorii Grupului Etnic German⁵. Toți aceștia urmau să fie internați într-un lagăr din localitatea Darova (jud. Severin), fiind obligați a se hrăni și întreține singuri. Totodată, s-au luat măsuri de restricție pentru întreaga populație de etnie germană din Banat, precum interzicerea circulației între localități și confiscarea aparatelor de radio și telefonie⁶. Arestaților li se permitea să ia bagaje în greutate de maximum 50 kg, cu bunuri absolut necesare traiului⁷. De asemenea, Prefectura Județului Timiș-Torontal, cu avizul Ministerului de Interne, în baza unui ordin telefonic din data de 12 septembrie 1944, a dispus imediat la punerea în disponibilitate a funcționarilor de origine etnică germană și maghiară. În baza acestui ordin, un număr mare de notari comunali din județele Timiș-Torontal, Arad, Caraș și Severin au fost destituiți din funcții⁸. Mai mult decât atât, în perioada 23 august 1944 – 6 martie 1945, împotriva etnicilor germani de pe cuprinsul întregii țări s-au luat următoarele măsuri: arestarea și condamnarea membrilor G.E.G. și ridicarea dreptului de vot al acestora; închiderea întreprinderilor care au produs pentru armata germană; suspendarea cursurilor școlilor germane în care s-a făcut propagandă nazistă; deportarea câtorva zeci de mii de germani în U.R.S.S. pentru muncă de reconstrucție⁹.

În decembrie 1944, autoritățile de la Moscova au decis să deporteze în Uniunea Sovietică, pentru a-i folosi la munca forțată, pe germanii din țările ocupate de Armata Roșie – Ungaria, Cehoslovacia, România, Bulgaria și Iugoslavia. Prin decizia luată de Comitetul de Stat pentru Apărarea Patriei (G.O.K.O.), se aprobau practic propunerile făcute cu o zi înainte de N.K.V.D., organul însărcinat să realizeze operațiunea de deportare prevăzută a se încheia până la 15 februarie 1945¹⁰. Măsura era lipsită de orice temei juridic și, din această cauză, ea a fost receptată cu ostilitate atât de

⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare ANIC), fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 95/1944, f. 2.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Dumitru Șandru, *Mișcări de populație în România (1940-1948)*, București, 2003, p. 280.

⁸ ANIC, fond Ministerul Afacerilor Interne, Direcția Administrației de Stat, dosar 24/1944, f. 3, f. 5-20.

⁹ Constantin Aioanei, Cristian Troncotă, *Minoritatea germană din România – o privire istorică*, în *MI*, 1, 1995, p.56.

¹⁰ *Istoria Românilor*, IX, București, 2008, p. 747-748.

partidele istorice, cât și de guvernul condus de generalul Nicolae Rădescu, care a încercat să obțină sprijinul celorlalte mari Puteri Aliate pentru a preveni punerea ei în practică. Într-o discuție purtată la 3 ianuarie 1945 de Constantin Vișoianu, ministrul Afacerilor Externe al României, cu Burton Y. Berry, reprezentantul politic al S.U.A. la București, șeful diplomației române i-a vorbit despre cererea reprezentanților sovietici de a ridica și a trimite în U.R.S.S. pe cetățenii români de origine germană, acest transfer urmând a se face împotriva voinței poporului. Potrivit lui Vișoianu, prin deportarea nemților erau depășite regulile dreptului internațional, iar România ar fi fost pusă în viitor într-o situație foarte delicată¹¹.

Aflarea primelor informații cu privire la deportarea cetățenilor români de etnie germană a creat un precedent serios întrucât aplicarea acestei măsuri depășea categoria persoanelor care au colaborat sistematic cu „naziștii”. Un alt aspect al fenomenului deportării este faptul că autoritățile sovietice deportau cetățeni ai unei țări cu care semnaseră o convenție de armistițiu. Astfel că opinia publică română a fost în mod justificat îngrijorată de faptul că același tratament s-ar fi putut aplica în curând tuturor românilor care s-ar fi opus sovietizării țării¹².

Convenția de armistițiu din 12 septembrie 1944 nu conținea nicio prevedere referitoare la obligația statului român de a asigura reparațiile de război față de Uniunea Sovietică prin trimiterea unor cetățeni români la munca de reconstrucție în regiunile distruse în urma războiului¹³. Cu toate acestea, ordinul nr. 031 din 6 ianuarie 1945 al Comisiei Aliate de Control către președintele Consiliului de Miniștri român prevedea mobilizarea cetățenilor români de etnie germană pentru munca obligatorie. Ordinul preciza că în intervalul 10-20 ianuarie 1945 urmau să fie „mobilizați toți locuitorii germani apti de muncă, indiferent de cetățenia lor. Bărbații între 17 și 45 de ani, femeile între 18 și 30 de ani. Femeile care alăptează copii până la 1 an nu vor fi mobilizate”. Ultimul paragraf prevedea, totuși, unele excepții: „Vă solicităm să alcătuiți o listă specială a celor care, deși intră în această categorie, potrivit statului român sau organelor locale, merită să fie scutiți”¹⁴.

La 9 ianuarie, Constantin I.C. Brătianu, președintele Partidului Național Liberal (P.N.L.), adresa prim-ministrului român o scrisoare în legătură

¹¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 156.

¹² Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 43.

¹³ *Istoria Românilor*, p. 748-749.

¹⁴ M. Rusnac, *op. cit.*, p. 307-308.

cu preconizata deportare a germanilor în U.R.S.S., care era de fapt un protest față de această măsură: „Nu putem permite să fim instrumente în executarea unor măsuri împotriva unei întregi categorii de cetățeni români, în totalitatea ei, indiferent de originea ei etnică și de faptul că între ei sunt sau nu criminali de război. Ne întoarcem astfel pe altă cale de discriminare rasială, a cărei eradicare a fost una din condițiile armistițiului. Ca unul care am protestat întotdeauna împotriva măsurilor luate împotriva evreilor sau chiar a țiganilor, din motive similare, nu pot să nu protestez acum când este planificată transmutarea unui număr mare de cetățeni români care, chiar dacă sunt de origine germană, trăiesc de multe secole pe pământ românesc. Ei reprezintă un factor important al producției agricole și industriale în Transilvania, iar deportarea lor în masă în Rusia ar putea crea o prăpastie pe care noi nu o vom putea umple din nou, mai ales azi când ni se cere să mărim efortul în întreaga producție a țării la maxim. Aceste cerințe sunt împotriva condițiilor armistițiului din 12 septembrie 1944 și vin în contradicție cu declarațiile făcute de guvernul rus la data respectivă, care afirma că guvernul sovietic nu intenționează să realizeze deportarea pentru muncă în Rusia, un zvon care a fost răspândit la această dată de propaganda nazistă”. Totodată, Dinu Brătianu solicita ca cererea Comandamentului sovietic să fie discutată în Consiliul de Miniștri român, iar guvernul de la București să dea un răspuns scris autorităților de la Moscova, evidențiind că o asemenea cerere ar fi trebuit să poarte în mod obligatoriu și semnătura celorlalți reprezentanți ai Națiunilor Aliate¹⁵.

Proteste au înaintat și diplomații Statelor Unite. La 12 ianuarie, Burton Y. Berry comunica oficial lui Constantin Vișoianu că guvernul S.U.A. nu fusese înștiințat de guvernul sovietic asupra ridicării cetățenilor români de origine germană și, în consecință, dezaproba această măsură, considerând că depășea necesitatea „de a asigura liniștea și securitatea liniilor de comunicație în spatele frontului sovietic”. Bunele intenții ale autorităților de la Washington nu au depășit faza notelor diplomatice¹⁶.

În schimb, Winston Churchill, premierul Marii Britanii, era de acord cu hotărârea Comandamentului sovietic: „Luând în considerare tot ceea ce a suferit Rusia, și atacurile premeditate întreprinse de România împotriva ei, și armatele vaste pe care Rusia le folosește pe front în prezent, și condițiile groaznice ale popoarelor în multe părți ale Europei, nu înțeleg de

¹⁵ D. Șandru, *op. cit.*, p. 156-157.

¹⁶ Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, București, 1996, p. 122-123.

ce rușii ar greși dacă cer ca 100 sau 150 mii din acești oameni să lucreze în subteranul lor. De asemenea, trebuie să ținem minte că am promis să lăsăm destinul României în mare măsură în mâinile rușilor. Eu nu pot să consider că ar fi greșit din partea rușilor să ia români de orice origine doresc, ca să lucreze în minele rusești, în lumina celor întâmplăte”¹⁷.

Astfel, guvernul român se vedea obligat să pună în aplicare măsurile stabilite de Comisia Aliată de Control. În toate județele țării s-au constituit echipe mixte formate din militari sovietici și cadre ale armatei, jandarmeriei și poliției române. Comisiile și-au desfășurat activitatea în baza ordinului generalului Vinogradov, locțiitor al președintelui Comisiei Aliate de Control din România, potrivit căruia urmau să fie deportați în U.R.S.S. circa 41.300 de etnici germani¹⁸.

În aceste condiții, generalul Nicolae Rădescu a făcut demersuri către gen. Vinogradov împotriva „mobilizării pentru lucru în U.R.S.S.”, precizând că guvernul român nu era de acord cu măsurile cerute de Comandamentul Sovietic¹⁹.

Ca urmare a demersurilor guvernului român pe lângă cel sovietic, Ministerul Afacerilor Interne a emis ordine prin care erau scutite de la deportare următoarele categorii de etnici germani:

- muncitorii, în raport de necesitățile fabricilor, și specialiștii din cadrul întreprinderilor care nu puteau fi înlocuiți cu cetățeni români;
- membrii familiilor constituite prin căsătorii mixte, inclusiv copiii rezultați din acestea;
- preoții, călugării și călugărițele care oficiau slujbe în bisericile evanghelice;
- femeile care aveau copii sub 1 an;
- ofițerii, subofițerii, maiștrii militari și rezerviștii din Armata Română;
- infirmii și toți cei care dovedeau că sunt inapți pentru munca fizică²⁰.

La aflarea primelor știri despre ridicarea iminentă a etnicilor germani, liderii acestora, Hans Otto Roth și Rudolf Brandsch, fostul subsecretar de

¹⁷ *Ibidem*, p. 123.

¹⁸ C. Aioanei, C. Troncotă, *op. cit.*, p. 56.

¹⁹ Dinu C. Giurescu, *Guvernarea Nicolae Rădescu*, p. 122.

²⁰ C. Aioanei, C. Troncotă, *op. cit.*, p. 56.

stat pentru minorități din guvernul Iorga-Argetoianu, au încercat să-l convingă pe prim-ministrul Nicolae Rădescu să renunțe la această acțiune. Acesta însă a precizat că ordinul fusese primit de la Moscova și că guvernul român nu putea împiedica prin nicio hotărâre îndeplinirea lui. Concomitent, Societatea Națională de Cruce Roșie (S.N.C.R.) a României a intervenit în repetate rânduri la guvern, solicitând măcar diminuarea proporțiilor deportărilor²¹. La 22 ianuarie 1945, doctor I. Costinescu, președintele S.N.C.R., revenea asupra cererilor făcute cu privire la germanii ce fuseseră ridicați și transportați în U.R.S.S., sugerând nouă categorii de persoane care trebuiau scoase din rândurile celor ce urmau să fie predate armatei sovietice²². La această intervenție, directorul cabinetului militar al gen. Nicolae Rădescu, locotenent-colonel Gr. Drăguțescu, a răspuns: „Comisia nu face nici o excepțiune”²³.

Față de această măsură dramatică luată împotriva minorității germane, Partidul Național-Liberal a decis să părăsească guvernul, dar țărăniștii i-au convins să-și schimbe decizia pentru a nu da Partidului Comunist posibilitatea să pretindă că democrații îi au sub protecția lor pe germani²⁴.

Însuși regele Mihai a trimis președintelui american F. D. Roosevelt, la 24 ianuarie 1945, un amplu memoriu în care descria sinistru situația a României aflată sub ocupație sovietică. Referindu-se la deportarea germanilor, regele scria: „Acești cetățeni, care numără astăzi o jumătate de milion, sunt stabiliți în România de multă vreme (transilvăneni de șapte secole, cei din Banat de două secole). Pentru aceste motive acești cetățeni constituie o parte din existența reală a națiunii române, de care sunt legați în întregime și, prin urmare, a-i lua fie și pentru o scurtă perioadă din gospodăriile lor ar perturba într-un mod foarte serios toate ramurile de activitate ale țării (stat, armată, industrie, comerț, activitate bancară, agricultură ș.a.m.d.)”²⁵.

În privința atitudinii Partidului Comunist față de această problemă a deportărilor, ea era într-un fel sintetizată de exemplul secretarului județean Caraș al P.C.R., Mihai Dalea, care se adresa astfel în preziua deportărilor, transmițând cuvântul de ordine al Comitetului Central al Partidului către conducătorii „antifasciști” germani întruniți la Casa Muncitorească:

²¹ D. Șandru, *op. cit.*, p. 157.

²² ANIC, fond Președinția Consiliului de Miniștri, Cabinetul Militar Sănătescu-Rădescu, dosar 1402/1944-1945, f. 55 f-v.

²³ D. Șandru, *op. cit.*, p. 158.

²⁴ Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 43.

²⁵ M. Rusnac, *op. cit.*, p. 310.

„Mergeți cu toții și primii voi veți merge. Dincolo să le spuneți apoi celorlalți: Priviți! Asta am făcut-o noi! Ceea ce am distrus tot noi trebuie să reconstruim. Acum!”²⁶.

Deportări, drame, victime

Ordinul de declanșare a operațiunilor de ridicare a cetățenilor români de etnie germană din România a fost dat în ziua de 10 ianuarie 1945, la orele 21:30, de către Direcția Generală a Poliției: „1) Mobilizarea germanilor se face după planurile întocmite anterior și la termenele stabilite de delegatul Comisiei Aliate de Control, între 10 și 20 ianuarie 1945; 2) Mobilizarea se face sub conducerea românească de acord și sub controlul reprezentantului Comisiei Aliate de Control”²⁷.

Conform planului stabilit, arestarea minorității germane din București a fost declanșată în noaptea de 10/11 ianuarie 1945. Cei ridicați erau transportați cu camioane la Gara Băneasa, unde erau pregătite vagoane de marfă pentru a-i transporta în U.R.S.S. În cursul zilei de 11 ianuarie au fost reținute 8.500 de persoane, care au fost imbarcate în 65 de vagoane. În final, din capitală au fost ridicați 15.000 de etnici germani. Câțiva din aceștia au fost eliberați, dovedindu-se că erau români. Printre cei arestați s-au aflat un număr restrâns de evrei, care sub regimul Ion Antonescu se declaraseră germani pentru a se pune la adăpost de autoritățile germane²⁸.

La Brașov, acțiunea a început în seara zilei de 10 ianuarie 1945. Patrulă mixte româno-sovietice cu căruțe rechiziționate din satele din împrejurimi au fost dislocate în principalele străzi și cartiere cu populație majoritară săsească. În timpul ridicării din zorii zilei de 11 ianuarie a fost interzisă circulația pe stradă și ieșirea din locuințe. Populația orașului a fost profund indignată de soarta germanilor, comentând faptul că au fost ridicate și fete mai mici de 10 ani. O puternică impresie au produs sașii care s-au sinucis, uneori cu întreaga familie, pentru a nu fi deportați în U.R.S.S.²⁹ Numărul sașilor care au plecat din Brașov în cursul zilei de 12 ianuarie 1945 a fost de 2.600, urmând să mai fie deportate încă 1.400 de persoane ce erau în curs de a fi arestate întrucât figurau în tabelele întocmite de autorități. Odată cu arestarea sașilor au fost ridicați și 15 membri ai

²⁶ Eusebiu-Marcel Narai, *Aspecte privind situația minorității germane din județele Caraș și Severin în anii 1944-1948*, în *AnB* (S.N.), XVI, 2008, p. 327.

²⁷ *Istoria Românilor*, p. 749.

²⁸ C. Aioanei, C. Troncotă, *op. cit.*, p. 57.

²⁹ *Ibidem*.

Partidului Comunist, toți de origine germană, dar cotați ca membri activi și de încredere. Toți aceștia au fost infiltrați printre sași cu scopul de a se putea cunoaște de către sovietici atât starea de spirit în rândurile germanilor, cât și atitudinea pe care aceștia erau decși să o manifeste pe viitor³⁰.

La Sibiu, arestările au început în noaptea de 12/13 ianuarie 1945. Aici, dispoziția dată a fost ca, în cazul în care cei căutați nu erau acasă, să fie ridicați proprietarii imobilelor și capii de familie. De asemenea, puteau fi arestați toți cei care nu puteau dovedi imediat cu acte că nu sunt sași. Și în județul Sibiu s-au înregistrat numeroase cazuri de sinucideri, iar alții au fugit în munți, unde au fost capturați în cele din urmă de autorități³¹.

În Banat, ca și în restul țării, minoritatea germană a avut de suferit la sfârșitul celui de-al doilea Război Mondial. Șvabii bănățeni au fost considerați „colaboraționiști” ai Germaniei, motiv pentru care trebuia să se ia „măsuri radicale” împotriva lor³².

La 3 ianuarie 1945, Direcția Generală a Poliției transmitea un ordin telegrafic către Inspectoratul Regional de Poliție Timișoara, în care se preciza: „Începând cu 3 ianuarie 1945, va sosi în fiecare reședință de județ câte un ofițer sovietic pentru coordonarea operațiunii de adunare a acelor internabili. Poliția și toate autoritățile de stat le vor da tot concursul solicitat. Toți cei ridicați vor fi conduși sub pază în locuri de adunare dinainte fixate de Poliție și Jandarmerie. Locurile de adunare să fie situate neapărat lângă o stație de cale ferată. Hrana celor internabili cade în sarcina autorităților locale (Poliție și Jandarmerie) timp de 2-6 zile, având zilnic cel puțin o masă caldă. Comandanții organelor locale de Poliție și Jandarmerie, înainte de a începe operațiunea, vor întocmi tabele nominale pe localități pe baza cărora vor aduna toate persoanele ce trebuie înlăturate. Pentru realizarea acestei operațiuni, inspectorii regionali de Poliție trebuie să păstreze permanent legătura cu inspectorii regionali de jandarmi. Toate aceste operațiuni pregătitoare trebuie încheiate în ziua de 9 ianuarie 1945, orele 12; de la această dată și oră tot personalul de Poliție și Jandarmerie se va concentra pentru a păși în comun acord la realizarea prezentului ordin”³³.

Potrivit unui ordin al Comisiei Aliate de Control către Consiliul de Miniștri din 6 ianuarie 1945, toți cei mobilizați pentru deportare trebuiau să

³⁰ *Ibidem*, p.58.

³¹ *Ibidem*.

³² SJANTM, fond Frontul Unic Muncitoresc Timiș-Torontal, dosar 1/1945, f. 14.

³³ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (în continuare ACNSAS), fond Documentar, dosar 13347, vol. 3, f. 6 f-v.

aibă asupra lor: îmbrăcăminte de iarnă, bocanci, cămăși, lenjerie de pat, cuțit și furculiță, obiecte sanitare, hrană pentru 15 zile, greutatea acestora nedepășind 20 de kg. Cei mobilizați aveau dreptul să scrie și să primească scrisori sau colete poștale. Cei care nu se supuneau, ca și familiile lor și cei care îi ajutau să se sustragă urmau să fie aspru sancționați³⁴.

La Timișoara, operațiunea de identificare a minorității germane s-a făcut cu ajutorul tabelelor nominale găsite la G.E.G. Acțiunea de ridicare, control și triere a început în seara zilei de 12 ianuarie 1945. La aceasta au participat echipe mixte româno-sovietice, sprijinite de întreg efectivul Poliției și Chesturii, cât și de o parte a Inspectoratului de Poliție³⁵.

Totuși, au fost unele cazuri când unii germani mai bogați, cu sprijinul autorităților locale și în schimbul unor sume de bani, au reușit să dispară la timp din localitate și să scape astfel de deportare. Alții și-au procurat acte false de la evreii veniți din localitatea Bor (fosta Iugoslavie), iar cu sprijinul acestora s-au adăpostit în Oradea, Satu Mare sau Szeged (Ungaria), unde nu puteau fi recunoscuți. Însă majoritatea au trăit o adevărată tragedie, fiind deportați în U.R.S.S.³⁶

Mai mult decât atât, unii șvabi stabiliți în Banat cu două sute de ani în urmă, simțindu-se vizați de autoritățile române în urma presiunii exercitate de Moscova, au recurs la măsuri disperate, negându-și chiar originea etnică. Consutul francez din Timișoara a fost asaltat zilnic de zeci de cereri pentru obținerea de certificate de origine etnică franceză „la orice preț”. Chiar dacă aceste solicitări au fost efectiv refuzate de consulat, au fost totuși unii avocați și notari publici care au eliberat din complezență sau contra-cost astfel de certificate, bazându-se pe simple declarații sau cu martori „de ocazie”, care erau în cele mai multe cazuri funcționari de birou³⁷. Unii etnici germani au încercat în ultimele momente să se refugieze „la Partidul Social Democrat pentru a găsi apărare”³⁸.

Pentru a evita acest fenomen al deportării, au fost cazuri când tinere germane disperate și-au găsit „miri de ocazie”. Pentru perfectarea unor astfel de căsătorii au plătit mari sume de bani. *Luptătorul Bănățean* prezenta malițios acest aspect: „Și, deoarece acei care s-au căsătorit cu nemțoaice după data de 13 ianuarie au făcut-o de bunăvoie, ei vor trebui să suporte

³⁴ E.M. Narai, *op. cit.*, p. 326.

³⁵ ACNSAS, fond Documentar, dosar 13347, vol. 3, ff. 131-132.

³⁶ SJANTM, fond Comitetul Județean P.C.R. Timiș-Torontal, dosar 19/1945, f. 36.

³⁷ *Luptătorul Bănățean*, Anul II, nr. 113 din 27 ianuarie 1945, p. 1.

³⁸ ANIC, fond C.C. al P.C.R., secția Cancelarie, dosar 224/1945, f. 3.

până la sfârșit riscurile unor astfel de căsătorii, însoțindu-și miresele pe drumul unei datorii care trebuie plătită: munca de refacere a U.R.S.S.-ului”³⁹.

De multe ori s-a întâmplat ca autoritățile să ridice și persoane ce sufereau de diverse afecțiuni. Un astfel de eveniment s-a petrecut la sediul central nr. 4 din Timișoara, de unde autoritățile sovietice au ridicat, fără consimțământul organelor Chesturii, persoane constatate ca fiind bolnave, unele dintre acestea suferind chiar de tuberculoză⁴⁰.

Au existat și gesturi desperate. Unii, neputând să suporte această dramă, și-au pus capăt zilelor. Spre exemplu, în localitatea Lovrin (jud. Timiș-Torontal), Elisabeta Hilger, în vârstă de 91 de ani, s-a spânzurat. Singurătatea a determinat-o să comită acest act, restul membrilor familiei sale fiind deportați în U.R.S.S.⁴¹.

Potrivit notelor informative și numeroaselor tabele nominale întocmite de Poliție și legiunile de jandarmi din regiunea Banat, se poate preciza că deportările masive ale minorității germane s-au efectuat în intervalul 13-19 ianuarie 1945, încheindu-se la începutul lunii februarie din același an⁴².

În urma examinării aceluiași tabele nominale menționate anterior, rezultă că limita de vârstă a celor ridicați pentru deportare, conform ordinelor stabilite, nu a fost respectată de autoritățile sovietice. Spre exemplu, din localitatea Peciul Nou (jud. Timiș-Torontal) zeci de tineri în vârstă de 15 ani au fost ridicați de autorități în cursul zilei de 15 ianuarie 1945 și predați delegatului sovietic din comuna Giulvăz⁴³.

Deși în ordinul nr. 32475 al Direcției Generale a Poliției din 3 ianuarie 1945 se prevedea ca vârstă între 17 și 45 de ani pentru bărbații ce puteau fi ridicați, iar în comunicatul Președinției Consiliului de Miniștri, transmis prin Radio București din 16 ianuarie 1945, ora 14, se prevedea pentru etate de 16-45 de ani, totuși nici acest ordin nu a fost respectat⁴⁴.

³⁹ *Luptătorul Bănățean*, Anul II, nr. 113 din 27 ianuarie 1945, p. 1.

⁴⁰ ACNSAS, fond Documentar, dosar 13347, vol. 3, f. 60.

⁴¹ Eugen Mioc, *Comunismul în Banat 1944-1965. Dinamica structurilor de putere în Timișoara și zonele adiacente*, II, Timișoara, 2010, p. 107.

⁴² ACNSAS, fond Documentar, dosar 13347, vol. 3, ff. 210-266; SJAN TM, fond Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, dosar 128/1945, ff. 28, 46, 51, 55, 56, 62, 63, 72, 203-205, dosar 130/1945, f. 115; Serviciul Județean Caraș-Severin al Arhivelor Naționale (în continuare SJAN CS), fond Legiunea de Jandarmi Severin, Posturi și Sectoare, dosar 35/1945, ff. 2-4, dosar 19/1945, f. 13-16, 127-128.

⁴³ SJANTM, fond Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, dosar 128/1945, f. 56.

⁴⁴ ACNSAS, fond Documentar, dosar 13347, vol. 3, f. 49.

Acțiunile de ridicare a germanilor au avut loc și în localitățile Cărani, Giarmata și Orțișoara (jud. Timiș-Torontal), unde au fost arestați bărbați de 46, 47 și 48 de ani⁴⁵. Tot din localitatea Orțișoara, printre femeile ridicate pentru a fi deportate au fost mai multe persoane de 16 și 17 ani⁴⁶.

În cursul lunii ianuarie 1945, un aspect căruia i s-a acordat o atenție deosebită atât din partea Comandamentului sovietic, cât și a Legiunii de Jandarmi Severin, a fost cel al deportării minorității germane. Astfel, în perioada 12-24 ianuarie 1945, comandantul Legiunii de Jandarmi a lucrat permanent cu maiorul Kuhaev asupra situației etnicilor germani⁴⁷. În zilele de 17-18 ianuarie 1945, autoritățile române, secondate de delegatul sovietic lt. Maro, s-au deplasat în localitățile Brebu-Nou, Slatina-Timiș și Sadova-Veche pentru a supraveghea acțiunea de arestare a germanilor ce urmau să fie deportați pentru munca obligatorie. În intervalul 16-18 ianuarie 1945, cpt. Vântu Gheorghe, însoțit de lt. Radomschi Alexie de la Comisia pentru Aplicarea Armistițiului, au fost prezenți în comuna Darova pentru a urmări acțiunea de reținere a etnicilor germani. O situație similară s-a petrecut și în localitatea Pietroasa Mare (jud. Severin)⁴⁸.

Astfel de scene dramatice au avut loc și în Timișoara, unde delegații Poliției au fost mai mult decât niște asistenți, deoarece ofițerii sovietici s-au erijat în președinți de comisie, soluționând cazurile persoanelor exceptate fără a ține seama de avizul autorităților române. La centrul principal de adunare, unde se găseau strânși cei mai mulți germani, reprezentanților de poliție nu li s-a permis să-și noteze datele necesare de la persoanele aduse în față decât în mod sumar și în grabă⁴⁹.

În general, nu s-a ținut cont de persoanele scutite pentru deportare rezultate în urma căsătoriilor mixte. Totodată, s-a refuzat categoric eliberarea muncitorilor și specialiștilor considerați ca indispensabili în întreprinderile respective. Bărbații concentrați au fost ridicați de autoritățile sovietice direct de la unitățile militare. De asemenea, ofițerii sovietici au ridicat în multe cazuri persoane ce nu se încadrau în limitele stabilite prin ordine⁵⁰.

⁴⁵ SJANTM, fond Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, dosar 131/1945, ff. 63, 71, 171 v., 172.

⁴⁶ *Ibidem*, dosar 130/1945, f. 76.

⁴⁷ *Idem*, fond Legiunea de Jandarmi Severin, dosar 90/1944, f. 338.

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ ACNSAS, fond Documentar, dosar 13347, vol. 3, f. 132.

⁵⁰ *Ibidem*.

Un caz similar s-a petrecut în localitatea Jimbolia (jud. Timiș-Torontal), unde Comandamentul sovietic a arestat, în cursul zilei de 19 ianuarie 1945, 368 de femei de etnie germană care au fost predate delegatului sovietic cpt. Alexiev, pentru a fi deportate în U.R.S.S.⁵¹.

În cursul lunii ianuarie 1945, minoritatea germană din Timișoara a trăit adevărate momente de groază. Din nota S.S.I. (Serviciul Special de Informații) din 16 ianuarie aflăm: „Au fost cazuri când fete de origine etnică germană, între 17-18 ani, eleve de liceu, care fugind desperate noaptea pe stradă, s-au aruncat în brațele ofițerilor români spunând: «Sunteți români, sunteți mai cu suflet, mai manierați, vă stăm la dispoziția dvs., nu ne lăsați, salvați-ne». Întrucât în primele zile operația efectuată și care a fost condusă de autoritățile românești nu a dat rezultatul scontat, Comandamentul Suprem [sovietic] din București față de această situație a dat ordin imediat ca continuitatea operațiunilor de ridicare a elementului german să se facă direct de către poliția militară sovietică, iar autoritățile românești civile și militare să secondeze și să indice acestora, pentru facilitarea cât mai rapidă a operațiunilor, locurile unde aceștia sunt”⁵².

În Lipova, delegatul sovietic, cpt. Weiss, a cerut să i se predea 326 de persoane, bărbați și femei, prevăzute pentru acea localitate. Dar acolo nu exista un număr așa mare de șvabi pentru a putea satisface ordinele primite. Totodată, ofițerul rus a refuzat să pună în libertate 18 persoane care nu se încadrau în dispozițiile referitoare la vârstă, iar alte 29 de persoane care se încadrau în prevederile ordinelor de a fi exceptate au împărțit aceeași soartă. În același timp, alte patru persoane au fost arestate de la domiciliile lor în locul celor dispărute⁵³.

La Arad, acțiunea de ridicare a etnicilor germani a fost declanșată în seara de 12 ianuarie 1945. Pe durata arestărilor s-a constatat că foarte mulți cetățeni români de origine sârbă, slovacă, maghiară etc., în timpul regimului Ion Antonescu, din motive de oportunism, și-au schimbat originea etnică, declarându-se germani, iar în acele momente prezentau acte care confirmau că erau de alte origini⁵⁴.

Potrivit dispozițiilor date de autorități la Lugoj, operațiunea a început în noaptea de 15/16 ianuarie 1945. Arestarea germanilor a fost precedată de

⁵¹ SJANTM, fond Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, dosar 130/1945, ff. 124-129.

⁵² C. Aioanei, C. Troncotă, *op. cit.*, p. 59.

⁵³ ACNSAS, fond Documentar, dosar 13347, vol. 3, f. 51.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 133.

un recensământ general efectuat de organele Poliției și Jandarmeriei. În urma acestei acțiuni au fost identificate 1.270 de persoane ce se încadrau în prevederile ordinelor pentru arestare. La îndeplinirea acestei misiuni au participat organele Poliției, sprijinite de 350 de elevi de la Școala Militară și 200 de militari sovietici⁵⁵. Totodată, de la mai multe întreprinderi din Lugoj au fost ridicați specialiști care nu puteau fi înlocuiți și, cu toată împotrivirea autorităților române, s-a răspuns „că din moment ce nu s-a dat 100% din cei care urmau să fie ridicați, ei nu pot lăsa acasă niciun german”⁵⁶.

La Caransebeș, identificarea cetățenilor români de etnie germană s-a făcut în urma unui recensământ efectuat de către autoritățile locale. În timpul acestei acțiuni au fost utilizate și arhivele ridicate de la G.E.G. Arestările au început în noaptea de 16/17 ianuarie 1945⁵⁷.

Pentru identificarea germanilor din Orșova, ordinele au fost date încă din luna decembrie 1944, iar arestarea acestora a început în dimineața zilei de 16 ianuarie 1945, ora 4. Ca și în celelalte orașe, delegatul sovietic lt. Boldunov Sașa nu a respectat ordinele în cazul persoanelor exceptate. Astfel, au fost ridicate: persoane ce depășeau limitele de vârstă stabilite prin ordine; specialiști din fabrici și din C.F.R.; cetățeni aflați sub arme și familiile lor; persoane de altă origine decât cea germană⁵⁸. Totodată, au fost ridicate de la Administrația Porților de Fier (A.P.F.) 17 persoane, din care 8 erau absolut indispensabile ca specialiști pentru asigurarea navigației în bune condiții în sectorul Porțile de Fier și al Cataractelor⁵⁹. Această atitudine a ofițerului sovietic a dat naștere la agitații în rândul populației Orșovei, care în cele din urmă a făcut intervenții la partidele politice, iar acestea, la rândul lor, au relatat cazul la Ministerul Afacerilor Interne⁶⁰.

La Oravița, identificarea minorității germane a fost înlesnită de faptul că o mare parte a etnicilor plecaseră odată cu retragerea trupelor germane ce ocupaseră vremelnice orașul, astfel încât acțiunea s-a desfășurat cu ușurință. Arestările au început în dimineața zilei de 15 ianuarie 1945, orele 5. La îndeplinirea acțiunilor a participat întreg efectivul poliției din localitate, sprijinit de 25 de militari sovietici. În același timp, au fost reținute și persoane care îndeplineau toate condițiile pentru a fi scutite de deportare⁶¹.

⁵⁵ *Ibidem*, ff. 133-134.

⁵⁶ *Ibidem*, f. 52.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 134.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 135.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 52.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 135.

⁶¹ *Ibidem*, f. 136.

Identificarea șvabilor din Reșița a început încă din luna decembrie 1944, iar arestarea lor a survenit în dimineața zilei de 16 ianuarie 1945. Aceasta s-a efectuat conform unui plan de colaborare dintre autoritățile române și reprezentanții Comisiei Aliate de Control. În tot acest timp, ridicarea s-a făcut fără respectarea cazurilor exceptate prevăzute în ordine, încălcându-se dispozițiile cu privire la vârste, origine etnică etc.⁶² De asemenea, în cadrul comisiei de triere, autoritățile române nu și-au putut îndeplini misiunea din cauza imixtiunii ofițerilor sovietici. Astfel, nu s-au putut înregistra toate persoanele ridicate de poliție sau sovietici, motiv pentru care nu se poate cunoaște un număr precis al celor deportați. Totodată, nu s-a permis ca persoanele selectate de comisie ce beneficiau de una din condițiile de a fi exceptate prevăzute în ordine să fie menționate în registrul delegatului poliției⁶³. În plus, nu s-a luat în considerare rezultatul vizitei medicale efectuate la centrele de control de către cei șase medici români, nefiind scutiți decât 50% dintre cei diagnosticați ca bolnavi, așadar inapți de muncă⁶⁴. În cursul lunii ianuarie 1945, din Reșița au fost ridicați pentru deportare în U.R.S.S. și cetățeni de altă origine decât cea germană, precum români, maghiari, sârbi, cehi, slovaci, în total 672 de persoane (509 bărbați și 163 femei)⁶⁵. Situații similare au mai avut loc și în alte zone ale țării⁶⁶.

Un accent deosebit în perioada ridicării minorității germane a fost pus pe identificarea tuturor persoanelor de origine germană sau de alte naționalități care au fost înrolate în trupele SS (*Schutzstaffel*). Potrivit informațiilor transmise de Inspectoratul de Jandarmi Timișoara, 80% din bărbații care au făcut parte din unitățile sus-menționate aveau tatuată pe antebrațul stâng una din literele A, B sau C. Aceste tatuaje aveau o lungime de 1-2 centimetri. Inițialele au fost tatuate în urma analizelor medicale ale sângelui și precizau grupa sangvină și unitatea SS din care acești bărbați făceau parte⁶⁷.

Din datele de arhivă rezultă că numărul celor deportați din Banat în U.R.S.S. este următorul:

- Județul Arad – 2.328 persoane⁶⁸;
- Județul Caraș – 3.555 persoane⁶⁹;

⁶² *Ibidem*.

⁶³ *Ibidem*.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 137.

⁶⁵ ANIC, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 31/1945, ff. 117-128.

⁶⁶ *Ibidem*, dosar 30/1945, f. 41, dosar 34/1945, f. 18, dosar 35/1945, f. 37.

⁶⁷ SJANCS, fond Legiunea de Jandarmi Severin, dosar 143/1945-1946, f. 15.

⁶⁸ ACNSAS, fond Documentar, dosar 13347, vol. 3, f. 43.

- Județul Severin – 3.305 persoane⁷⁰;
- Județul Timiș-Torontal – 13.875 persoane⁷¹

 – Total – 23.063 persoane.

Unul din supraviețuitorii deportărilor menționează că din Banat au fost deportate peste 30.000 de persoane, bărbați și femei, dintre care aproximativ 7.000-8.000 și-au găsit sfârșitul în Rusia din cauza bolilor (distrofie), foametei, muncii excesive și frigului⁷².

Pentru o informare cât mai bună a cititorilor, considerăm că este extrem de importantă prezentarea unei situații numerice din principalele localități a cetățenilor români de etnie germană ridicați și deportați în U.R.S.S.⁷³.

Localitatea	Bărbați	Femei	Total
Arad	315	331	646
Băile Herculane	5	8	13
Caransebeș	78	70	148
Lipova	58	81	139
Lugoj	324	424	748
Oravița	30	18	48
Orșova	73	65	138
Reșița	1160	429	1589
Sânicolau Mare	84	77	161
Timișoara	1590	1120	2710

⁶⁹ SJANCS, fond Prefectura Județului Caraș, dosar 2/1945-1946, f. 72.

⁷⁰ SJANTM, fond Delegatul Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului Jud. Severin, dosar 3/1945, f. 7.

⁷¹ Idem, fond Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, dosar 128/1945, f.1, dosar 130/1945, f. 1.

⁷² Ignaz Fischer, *Date despre deportarea în Rusia a etnicilor germani din Banat*, în *Analele Sighet II. Instaurarea comunismului între rezistență și represiune*, București, 1995, p. 416-417.

⁷³ ANIC, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 31/1945, ff. 169-170.

Un ordin circular din 10 decembrie 1945, emis de Comandamentul Legiunii de Jandarmi Severin, preciza că toți cetățenii români de origine germană înrolați în trupele SS care au revenit în țară și îndeplineau vârsta necesară pentru muncă urmau să fie internați în lagărul de la Turnu Măgurele. De asemenea, în același lagăr puteau fi internați, indiferent de vârstă, cetățenii români și de altă origine decât cea germană care făcuseră parte din unitățile speciale germane⁷⁴.

Trebuie precizat faptul că șvabii din Banat care nu au fost deportați în U.R.S.S. din diferite motive (vârstă, religie) au fost internați în detașamentele de muncă de la Anina, București, Hunedoara, Roșiorii de Vede, Slobozia, Târgu Jiu, Timișoara, Turnu Măgurele etc.⁷⁵

Despre modul în care au decurs ridicările de etnici germani din Banat, sunt menționate unele mărturii ale unor persoane care au trăit aceste tragice evenimente.

Referitor la trista experiență a deportărilor, Karl Bereznyak, din Reșița, își amintește: „M-au luat de pe stradă. Se vedea după îmbrăcăminte. Aveam pantaloni Strumpfhosen, apoi o jachetă scurtă, fină, o șapcă norvegiană. Românii nu se îmbrăcau așa. Erau un soldat român și unul sovietic – așa mergeau. Rușii știau toți să vorbească puțin germana. M-au întrebat frumos dacă știu germană. „Ja”, am zis. „Na paidom!”. M-au dus la școala de piatră, Bastilia, cum i se zicea, și m-au reținut. [...] Ne-au dus cu trenul. Am călătorit pe podișul Uralului, la peste o mie de metri. Acolo am lucrat în uzină, opt ore pe zi. Seara ne dădea o zeamă de varză și ne culcam. La cinci sute de metri depărtare de noi era o gară pentru mărfuri. Te trezeau la miezul nopții, la descărcat de vagoane și stăteam acolo până dimineța. Atunci mergeam înăuntru și ne dădeau iar zeama de varză să mâncăm și din nou în uzină. Iarna, duminicile le petreceam la curățat zăpezi, vara – la câmp, la colhozuri. [...] Eu, la 21 de ani, am ajuns să am treizeci și cinci de kilograme. Toți eram slabi, unii mureau. Mulți au murit încă în vagoane când ne transportau. Drumul a fost foarte greu și obositor, treizeci și șase de zile a ținut”⁷⁶.

⁷⁴ SJANCS, fond Legiunea de Jandarmi Severin, dosar 79/1945-1946, f. 25.

⁷⁵ SJANAR, fond Legiunea de Jandarmi Arad, dosar 43/1948, ff. 4-5; SJANTM, fond Legiunea de Jandarmi Timiș-Torontal, dosar 121/1945, ff. 12-16, dosar 199/1946, ff. 22-23; SJANCS, fond Prefectura Județului Caraș, dosar 2/1945-1946, f. 79.

⁷⁶ Smaranda Vultur (coordonator), *Germanii din Banat prin povestirile lor*, București, 2000, p. 379-380.

Drumul s-a desfășurat în condiții absolut inumane. Karl Bereznyak, care a călătorit o lună și cinci zile până la Berezovsk, relatează: „Din când în când trenul a fost oprit și noi puteam coborî, aduce apă, să ne mișcăm etc. Dar eram păziți cu severitate de soldați înarmați cu pistoale automate. Astfel mergea călătoria mai departe, până la fața locului. La granița româno-rusă am fost urcați în vagoane de vite rusești. Aici, la graniță, începea calea ferată cu ecartament lat. Când noi am întâlnit pe drum vagoane încărcate cu lemne sau scânduri am putut să șterpelim material combustibil”⁷⁷.

Petru Paul Walter își amintește: „La 20 ianuarie 1945, am fost imbarcați eu, cumnatul meu și încă alți mulți oameni într-un tren de marfă care avea 50-60 de vagoane. Fiecare vagon avea în mijloc o sobă și în podeaua vagonului era făcută o gaură care pe deasupra slujea îndeplinirii nevoilor omenеști. În timpul călătoriei eram aproape toți veseli, atunci fiind suficiente alimente și băutură. După 36 de zile de călătorie am ajuns în lagăr. Lagărul se numea Iss, fiind situat la 200 de kilometri distanță de Munții Ural”⁷⁸.

Eva Pascu (născută Ollinger) relatează: „Din septembrie până în anul următor am fost în lagăr. În noaptea de 13 spre 14 ianuarie 1945 am fost urcați în vagoane; știam că vom pleca, dar nu știam încotro ne vor duce. [...] După un anume timp am fost preluați de soldați ruși și atunci am știut unde vom ajunge. Aproximativ șapte zile am fost pe drum. Nu eram pregătiți, nu aveam multe lucruri la noi. Cei care au fost ridicați de acasă au putut cel puțin să se aprovizioneze cu alimente și haine. Noi aveam doar strictul necesar. În timpul mersului am oprit de câteva ori, am avut voie să coborâm să ne dezmoțim, am putut să ne luăm apă, dar s-a întâmplat ca în apropiere de Craiova să dispară cineva și locul lui a fost luat de un soldat român. Numai numărul conta, nimic altceva. Și am ajuns după șapte zile, am trecut prin Iași, peste graniță și am trecut pe lângă multe sate, am ajuns în Ucraina, în Donbas, într-o mină de cărbune. Sătenii mei erau în marea lor majoritate mineri, așa că erau obișnuiți cu munca, și inginerii erau tot mineri, erau prieteni de-ai fratelui meu, care a fost medic. [...] Și în Donbas, cum am ajuns, am fost dați jos din vagoane, a trebuit să așteptăm mult până am fost încolonați și am pornit, am ajuns la barăci. Podeaua era din lut, era iarnă, frig, fără pături, fără nimic. Ne-am dezbrăcat paltonul, unul l-am

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ M. Rusnac, *op. cit.*, p. 322.

așezat sub noi, cu altul ne încălzeam câte doi. Cu mâncarea era foarte greu, pentru că de obicei ne dădeau supă de varză sau de castraveți, fără prea multă grăsime. Ne-au dat mei fiert și carne din conserve, aproximativ o lingură de carne”⁷⁹.

Situația nu s-a schimbat nici după februarie 1945, când familiile de origine etnică germană din România au adresat guvernului un memoriu în care cereau repatrierea celor trimiși la muncă în U.R.S.S. „Marea majoritate au fost oameni absolut pașnici, care nu au făcut nicio politică, nu au fost înscrși în Grupul Etnic, deci nu au fost legionari, hitleriști sau fasciști. Dimpotrivă, ei ca și noi, ne-am desolidarizat complet de aceste ideologii străine, și aceasta pentru că ne-am asimilat și încadrat complet în viața românească”⁸⁰. Au fost și cazuri în care cetățeni români, cu lacrimi în ochi și cu inimile zdrobite de durere, au încercat să fie cât mai convingători în doleanțele lor transmise instituțiilor statului român pentru repatrierea celor deportați: „S-au ridicat cetățeni născuți din căsătorii mixte din a 3-a, a 4-a generație, sau chiar mai vechi în țară, care nici nu cunosc limba germană și n-au avut vreodată contact cu germanii, militari în termen sau concentrați, persoane bolnave, sau alții sub sau peste limita de vârstă etc. etc. Unii dintre ei, sau părinții, sau bunicii lor, au luptat în Armata Română vărându-și sângele în războaiele din 1877/78, 1913, 1916/1919. – Nu mai poate încăpea vreo îndoială că cei care încă acum treizeci de ani au luptat împotriva nemților ar mai putea să aibă simpatii pentru ei. Toți aceștia sunt buni români 100%, și s-au încadrat sufletește și cetățenește complet în viața românească democratic respectând perfect legile și interesele țării. Este deci foarte explicabil că toți aceștia n-au făcut politică germanofilă și n-au fost înscrși în Grupul Etnic German”⁸¹.

Cea mai mare parte a germanilor deportați în U.R.S.S. au rămas acolo până în anii 1948-1949, când au fost repatriați. Grupuri mai mici de germani, care din cauza condițiilor foarte grele în care trăiau nu au putut să muncească, au fost repatriate mai devreme, începând chiar cu toamna anului 1945, când au revenit în România primele transporturi. Însă această experiență tragică pentru germani era departe de a fi încheiată. După trecerea prin punctul Sighet la 20 octombrie 1945, aceștia au fost îndrumați

⁷⁹ *Germanii din Banat prin povestirile lor*, p. 351-352.

⁸⁰ Ioan Scurtu (coordonator), *România. Viața politică în documente 1945*, București, 1994, p. 159.

⁸¹ ANIC, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 30/1945, f. 63.

către Comisia de „triere” din Satu Mare. După înregistrarea în funcție de vârstă și sex (bărbați, femei, copii), i se elibera fiecărei persoane o dovadă provizorie valabilă pe o perioadă de 15 zile ce purta mențiunea specială „Fost la muncă obligatorie în U.R.S.S”. În baza acestei dovezi, germanii se prezentau la posturile de jandarmi în localitatea de domiciliu, urmând a primi la timp noi dispoziții pentru încadrarea lor în detașamentele de muncă⁸².

Potrivit unui raport al Inspectoratului de Poliție Oradea, acest prim lot de repatriați a cuprins 1865 de persoane, bărbați, femei și copii. Toți acești cetățeni români au fost aduși din regiunile Rostov, Crivoirot și Nipro Petrov, formând primul transport compus numai din oameni bolnavi⁸³. O notă telefonică din 27 octombrie 1945, transmisă de aceeași instituție menționată anterior, raporta că în intervalul 23-25 octombrie 1945 au fost triați la Oradea un număr de 1.638 cetățeni români de etnie germană reîntorși de la muncă din U.R.S.S. În acest efectiv au fost 650 bărbați, 790 femei și 198 copii⁸⁴. Tot Inspectoratul de Poliție Oradea informa Direcția Generală a Poliției că, la 30 octombrie 1945, a trecut prin Sighet un nou transport de cetățeni români de origine germană din diferite regiuni ale țării reîntorși de la munca obligatorie, având un număr de 1010 persoane, dintre care 727 bărbați, 250 femei și 33 copii⁸⁵.

La 3 noiembrie 1945, Comisia Aliată de Control din România a informat Ministerul Afacerilor Interne al României că, potrivit hotărârii guvernului sovietic, urmau să se întoarcă la domiciliile lor permanente o parte din germanii mobilizați la lucru în U.R.S.S. Dintre aceștia, în România 8.000 de persoane, în Ungaria și Iugoslavia 4.500 de persoane. Transportul urma să fie efectuat prin „lagărul” Nr. 36 Sighet, unde sosiseră deja aproximativ 4.000 de persoane⁸⁶.

În vara anului 1945, la câteva luni de la sistarea deportărilor, Comitetul Regional al Partidului Comunist din România a cerut organizațiilor județene liste nominale cu „supușii români de origine germană democrați” care se aflau deportați în U.R.S.S. Comitetul Severin a stabilit numărul lor la 41. Dintre ei, doar 26 erau germani, restul cehi, slovaci, maghiari.

⁸² SJANCS, fond Legiunea de Jandarmi Severin, dosar 79/1945-1946, f. 16.

⁸³ ANIC, fond Direcția Generală a Poliției, dosar 130/1945, f. 30.

⁸⁴ *Ibidem*, f. 137.

⁸⁵ *Idem*, dosar 31/1945, f. 22.

⁸⁶ *Idem*, fond Ministerul Afacerilor Interne, Direcția Administrației de Stat, dosar 32/1945 I, f. 36.

Aproape niciunul nu făcuse parte din Grupul Etnic German. În momentul ridicării, trei dintre ei erau membri ai Uniunii Tineretului Comunist (UTC), unul al Partidului Comunist (PC), iar alții solicitaseră să se înscrie în acest partid. Din cei 53 de deportați din județul Timiș-Torontal, 16 erau membri ai PC și unul al Partidului Social Democrat (PSD). La 13 iunie 1946, Comitetul Județean P.C.R. Caraș comunica regionalei Banat că în ultimul timp veneau chiar români să intervină pentru aducerea acasă din U.R.S.S. a cetățenilor de etnie germană care erau membri de partid, unii din perioada ilegalității⁸⁷.

În privința numărului celor deportați în U.R.S.S. din România, cifrele diferă în funcție de instituțiile și de data la care au fost întocmite, acestea oscilând între 70.000 și 75.000. Unele documente rusești recent cercetate menționează că din totalul de 112.480 persoane (61.375 bărbați și 51.105 femei) înregistrate de NKVD între 25 decembrie 1944 și 30 ianuarie 1945, numărul deportaților de etnie germană din România s-a ridicat la 69.332 (36.590 bărbați și 32.742 femei)⁸⁸.

În privința repatrierii din U.R.S.S. a cetățenilor români de etnie germană, datele provenite din arhivele ruse prezintă următoarea statistică pentru perioada de timp cuprinsă între anii 1945 și 1949⁸⁹:

An	Nr.
1945	9.064
1946	10.639
1947	9.126
1948	11.439
1949	20.804
Total:	61.072

Deși în a doua jumătate a lunii octombrie 1945 au revenit în România primii sași și șvabi, majoritatea bolnavi și incapabili de muncă, nu la fel s-a întâmplat și cu cei care trebuiau să revină pe parcursul anului 1946, aceștia

⁸⁷ Dumitru Șandru, *Comunizarea societății românești în anii 1944-1947*, București, 2007, p. 159.

⁸⁸ *Istoria Românilor.*, p. 753.

⁸⁹ *Ibidem*, p. 754.

fiind transportați din Rusia direct în Germania. În aceste condiții, în cursul lunii februarie 1947, prim-ministrul Petru Groza a solicitat să se intervină pe lângă Comisia Aliată (Sovietică) de Control pentru ca deportații să fie readuși în România. De asemenea, a dispus ca aceștia să fie puși imediat în libertate, fără a mai fi internați în lagăre, cu excepția celor vinovați de încălcarea legilor țării. Revenirea masivă în România a celor deportați a survenit în anii 1948 și 1949, când lagărele de muncă au fost desființate⁹⁰.

În anul 1950, aproximativ 11.000 de germani din județul Timiș-Torontal se reîntorseseră de la munca obligatorie din U.R.S.S. Deocamdată nu avem informații sigure că aceștia se regăsesc și în statistica arhivelor rusești, dar ei sunt confirmați în documentele Partidului Comunist că au revenit la căminele lor de odinioară din Banat⁹¹.

Cei care au reușit să supraviețuiască și să revină acasă și-au regăsit toate bunurile mobile și imobile confiscate. Pentru aceasta s-a constituit „Comisariatul General pentru administrarea și lichidarea bunurilor Grupului Etnic German”, în baza legii 485 din 4 octombrie 1944, emisă de Președinția Consiliului de Miniștri. Sediul central al acestuia se situa în București, pe strada Luterană, numărul 12⁹².

După 50 de ani, la 14 octombrie 1995, a fost sfințit monumentul ridicat întru cinstirea victimelor deportării în fosta Uniune Sovietică, amplasat la Reșița în parcul „Cărășana”. El este un monument unic în România, realizat în concepția artistului Hans Stendl. Pe frontispiciu se află gravată următoarea inscripție în limbile română și germană: „În amintirea victimelor deportării în Rusia 1945-1950” (*Zum Gedenken an die Opfer der Deportation nach Russland 1945-1950*). Totodată, pe el sunt gravate numele localităților în care au fost deportați germanii din România: Berezovski, Belaia Kalitva, Bulovka, Celeabinsk, Cestakova, Djerjinsk, Dneprijinsk, Dnepropetrovsk, Dokucaevsk, Elenovka, Enakevo, Frunze, Gorlovka, Hatepetovka, Irmino, Iss, Iunkom, Kadeevka, Kapitalnaia, Kopesk, Krasnoarmeinsk, Krasnodar, Lenino, Makeevka, Nikolaev, Odessa, Pavlovskaja, Petrov Val, Plast, Romanka, Rostov, Sceglovka, Stalino, Sverdlovsk, Ufalei, Valkovo, Volodarka, Voroslovgrad, Zaporoje. Acestea sunt locurile în care s-au consumat teribilele drame ale acelor ani

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ E. Mioc, *op. cit.*, p. 113.

⁹² ANIC, fond Ministerul de Interne, Direcția Administrației de Stat, dosar 24/1944, f. 310, f. 313; SJAN CS, fond Legiunea de Jandarmi Severin, dosar 9/1945, f.22; SJTAN, fond Grupul Etnic German din România, dosare 1-4, 7/1945.

întunecați. Dar tot cu ocazia sfințirii monumentului din Reșița, deputatul Forumului Democrat al Germanilor în Parlamentul României, Eberhard-Wolfgang Wittstock, a ținut să precizeze: „Îmi pare rău că nu s-a spus de la tribună – pentru că marea majoritate a oamenilor nu știu – că minoritarii germani au fost deportați în Rusia la cererea explicită a Rusiei și nu pentru că statul român a hotărât acest lucru! Este foarte important să se știe că România nu a avut niciun amestec în deportarea germanilor”⁹³.

Concluzii

Prin noul context politico-militar apărut după 23 august 1944, în care întreaga minoritate germană din România era acuzată în masă de colaborare cu armata germană care invadase Uniunea Sovietică s-a comis o gravă greșeală cu consecințe greu de imaginat.

Zeci de mii de sași și șvabi au fost deportați doar prin faptul că aveau la bază aceeași origine, cea germană. Rezultatul acestor deportări a fost unul tragic, mii și chiar zeci de mii de morți. Toate protestele instituțiilor statului român, întreprinse pentru a opri acest tragic eveniment au fost efectiv ignorate de marile puteri, astfel încât România nu poate fi acuzată în vreun fel pentru atitudinea sa în această privință.

În ianuarie 1945, legea pentru protecția minorităților naționale a fost eliminată de Moscova din tratatul de drept internațional și înlocuită pentru o vreme cu dispozitivul său militar din România și Europa de sud-est. Această decizie luată de Stalin și acoliții săi rămâne de domeniul trecutului. Astăzi, pe baza legilor în vigoare, asemenea fapte sunt de neconceput.

Cei care dețin azi pârghiile de control din punct de vedere politic, atât pe plan intern și internațional, au datoria morală față e semenii lor să gestioneze situația actuală democratică și să prevină astfel de evenimente nedorite încât acestea să nu se mai repete.

⁹³ M. Rusnac, *op. cit.*, p. 326.

DEPORTATION OF ROMANIAN CITIZENS OF GERMAN NATIONALITY FROM THE BANAT IN THE SOVIET UNION

Abstract

The situation of the German minority in the Banat, as in the rest of the country, gradually worsened after the act of August 23, 1944. The range 12 to 19 January 1945 was most dramatic for most of the Banat Swabians. They were accused by Moscow of collaboration with the German army, the main reason they were deported to the USSR. A small number of Swabians, with the complicity of local authorities, managed to disappear in time from their localities, but a large number of them had to endure deportation.

In most localities in the Banat, the operations Germans arresting were executed during the night. These actions were made by Romanian-Soviet joint patrols and in most cases they did not meet the situation of persons excepted from deportation. During the arrests there were mentioned specifically those Germans enrolled in the SS. Those who were not deported for some reason (age, religion) were enrolled in labor battalions in the country. Testimonies of survivors are downright disturbing. Pleadings filed by relatives of those deported by the authorities did not change at all the situation of the Germans who were sent to work in the USSR.

Most of those people of German nationality who had been deported to the USSR remained there until 1948-1949, when they were repatriated. Smaller groups of Germans who hadn't been able to work due to difficult life conditions were repatriated earlier, starting with autumn 1945 when the first groups came back in Romania.

As for the number of deportees in the USSR, the figures vary depending on the institutions and the data they have, ranging from approximately 70,000 to 75,000 throughout Romania. The important thing is that, in 1948-1949, the labor camps were closed, and the deported Germans returned in the country totally, including the 11,000 Swabians from the Banat.